

COMMENTARIUS

IN PRIMAM EPISTOLAM (1)

AD CORINTHIOS.

ARGUMENTUM.

Achaia sive Peloponnesus, quae nunc vulgo Morea dicitur, olim celebres habuit urbes; harum metropolis et nobile emporium erat Corinthus, inquit Chrysostomus, duobus inelyta portibus, quorum Lechaum Ionio, Schonus Aegeo imminet mari. Unde a duplici hoc mari Poetae « Corinthum bimarem » vocarunt, ut Ovidius, lib. IV *Fastor.* :

Adriacemque patens late, bimaremque Corinthum.

Fertur autem Corinthus primo a Sisyphe latrone, Aëoli filio, condita fuisse, et Coreyra nominata, auctore Strabone, lib. VIII *Geogr.*, postea Ephyre: deinde eversa, et instaurata a Corintho Marathonis, seu Pelopis (ut Suidae placet), sive (ut alii malunt) Orestis filio, Corinthus appellata. Hanc urbem Cicero, pro lege Manilia, Graeciae totius lumen appellat. Eo enim potentiss propter situs opportunitatem pervenit, ut vix Romanae urbi concederet.

Abundabat ergo Corinthus opibus, mercibus et metallis, ac praesertim aere, fuitque aë Corinthiacum celeberrimum et laudatissimum; adeo ut Plinius, lib. IV, cap. II, tradat illud auro et argento aequiparari. Ex hac opulentia manavit Corinthiorum fastus, ingluvies, luxus, libido, magnificentia, ut ea abierit in proverbium: « Non tuivis homini contingit adire Corinthum. » Ubi Demosthenes muliercula, pro horario usu corporis, deopescenti octona auri talenta, respondit: « Ego tanti ponere non emo. » Hac de causa in hac eorum vitia subinde, ac praesertim cap. VI, invenitur apostolus.

Rursus secundo, Corinthi erat Oratorum et Philosophorum frequentia; inter quos fuit Perianther, unus e septem Graeciae sapientibus. Adiit ergo

(1) Juxta hodiernos multos, non duas, sed tres epistolas ad Corinthios scripsit Paulus: ea quae in biblitis prima inscribitur, revera secunda est; prima autem, anno precedente, scilicet 53, ait Sepp, scripta, nunc est deperdita. Praecipuum autem argumentum petunt e I Cor. v, 9-11. Ita Michaelis, Rosenmullerus, Sepp, op. cit. tom. II, p. 336; conf. D. Glaire, op. tom. VI, p. 69.

Paulus Corinthum, ut in urbe tam frequenti et celebri disseminaret Evangelium, in eaque annum et sex menses evangelizavit, ac multos ad Christum convertit, confirmante eum Domino, qui ei per visionem Corinthi apparens: « Noli, inquit, timere, sed loquere, et ne taceas, propter quod ego sum tecum, et nemo apponetur tibi ut nocent te, quoniam populus est mihi multus in hac civitate, » Actor. XVIII, 9. Hac Pauli predicatione Corinthii Christiani mire profecerunt, adeo ut eorum sapientiam, prophetiam, aliasque eis a Deo datas gratias cap. I, 5; XIV, 26, et alibi celebraret ipse Paulus.

Illic tertio, inter Corinthios orta est superbia, ambitio, et contentiones, praesertim postquam Apollo, vir eloquens et potens in Scripturis, supervenit Corinthum, Act. XVIII, 27; tunc enim nonnulli hunc Apollo pretulerunt Paulo, quasi in sermone minus eleganti et eloquenti; indeque orta sunt schismata, uno jactante et dicente: « Ego sum Pauli; » altero: « Ego sum Apollo, » etc. Paulus ergo hanc ad eos scribit epistolam, in qua statim per quatuor prima capita eos ab humanae sapientiae et eloquentiae fastu, atque inani magistrorum suorum Pauli vel Apollo vendicatione, ad humilitatem crucis, ad Christi fidem et doctrinam adducit.

Quarto, scripserant Corinthii ad Paulum varia dubia proponentes, ut patet cap. VII, vers. 1, quae ipse hac epistola resolvit: unde postquam primis quatuor capitibus, eorum schismata et vana sapientiae ambitionem retulisset; deinde, cap. V, jussisset excommunicari et vitari incestuosum, ac cap. VI, litigia eorum coram iudice infideli, atque fornicationem insectatus fuisset; cap. VII, primum eorum dubium de matrimonio et virginitate enodat, docetque quae sint jura matrimonii Christiani, eique opponit et anteponit consilium Evangelicum virginitatis et caelibatus. Mox cap. VIII et X, dubium secundum eorum de idolothylorum esu aggreditur, asseritque illum in se licitum esse, sed cavendum, ubi est scandalum infirmorum. Deinde cap. IX, ut ostendat, quam ido-

Pauli
vult
ut
prou-
pheta-

Corin-
thiorum
ambitio,
conten-
tiones
et schis-
mata.

Paulus
hac
epi-
stola
de
schis-
mata
et
ince-
stus
loquitur.

ARGUMENTUM IN I EPISTOLAM AD CORINTHIOS.

247

lolythorum scandala sint cavenda, asseverat se ob aedificationem proximorum, abstinnisse stipendio sustentationis, sibi evangelizanti debito, ac labore manuum victum sibi comparasse. Inde cap. XI, tertium Corinthiorum dubium, de mulierum velatione, et quartum de caena Eucharistica ejusque agape resolvit. Mox cap. XII, disputat de gratis gratis datis, easque varie variis a Spiritu Sancto distribui docet. Cap. XIII, demonstrat inter Dei dona et gratias excellere charitatem. Cap. XIV, quinto Corinthiorum dubio, An donum linguarum praestet prophetiae? negative respondet. Cap. XV, sextum dubium eorum resolvit, probando multis resurrectionem, ejusque doctri, modum et ordinem docendo. Cap. XVI, jubet fieri collectam eleemosynarum pro pauperibus Hierosolymitanis; ac denique salutationibus claudit epistolam.

Quanto et ubi scripta haec epistola? Nota quinto: Scripta est tam haec prima, quam secunda ad Corinthios, ante epistolam ad Romanos; nam, ut notat Chrysostomus, Apostolus, I Cor. II, 13, Corinthios ad collectam, qua su-

blevent famam pauperum Hierosolymitanorum, hortatur, quam Rom. XV, 25 et 26, jam factam esse docet. Rursus scriptam esse hanc epistolam Philippis, et missam per Timotheum habent Graeca, Syria et Regia Latina, in fine epistolae: sed videtur potius ex cap. XVI, vers. 8 et aliis Ephesi scripta (Actor. XIX, 1) anno Christi 57. Ita Baroni- us, Oecumenius (1) et alii.

(1) De occasione hujus epistolae egregie disputat Sepp, op. cit. ibid., eoque scriptam dicit ann. 54 inenante, ita ut in proximum Pascha Corinthum perveniret. Cf. Chronicon quod praefixi Actis Apostolorum.

De stylo et elocutione, vide D. Glaire, ibid. p. 74; haec vero tradit Rosenmullerus: « In Epistolis Pauli ad Cor. frequentior quam in ceteris ejusdem epistolis, et tantum non continuus est respectus ad historiam scripturae, quarum cognitio primis quidem lectoribus, in re praesenti versantibus, obvia fuerat, nobis vero ex ipsis demum Apostoli litteris, et maximam partem obscuram indicit repetenda est; quae harum epistolarum propria difficultas. Multa in hunc rem utiliter collegit et accurate disputavit Storinus, in peculiaris Commentatione, cui titulus: *Notitia historica Epistolarum Pauli ad Cor. interpretationi inseruientes*, Tubingae. »

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Agit gratias Deo, pro gratia Corinthiis data, spondetque quod Deus in ea illos confirmabit. Deinde, vers. 10, insectatur eorum schisma, quo hic dicebat: Ego sum Pauli; ille: Ego sum Apollo; cum omnes sint Christi.

Tertio, vers. 17, radicem schismatis succidit, dum docet non debere Corinthios spectare eloquentiam Apollo, vel alterius predicatoris; sed rem predicatam, scilicet crucem, quæ licet Judæis sit scandalum, Gentibus stultitia, fidelibus tamen est Dei virtus et sapientia.

Hinc quarto, vers. 26, consequenter docet Deum non vocasse ad prædicationem et fidem crucis et salutis sapientes, potentes et nobiles mundi, sed stultos, infirmos et ignobiles Apostolos, atque primos fideles, idque ne quis in se, sed tantum in Deo gloriatur.

1. Paulus vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, et Sosthenes frater, 2. Ecclesie Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum, et nostro. 3. Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo. 4. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu: 5. quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo et in omni scientia: 6. sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis; 7. ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi, 8. qui et confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi. 9. Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filii ejus Jesu Christi Domini nostri. 10. Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia. 11. Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab his qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos. 12. Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem Apollo: ego vero Cephæ: ego autem Christi. 13. Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? 14. Gratias ago Deo quod neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum et Caium: 15. ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis. 16. Baptizavi autem et Stephanæ domum: cæterum nescio si quem alium baptizaverim. 17. Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi. 18. Verbum enim crucis perennitibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est. Scriptum est enim: 19. Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. 20. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conqueritor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? 21. Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. 22. Quoniam et Judæi signa petunt, et Græci sapientiam quærunt: 23. nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam; 24. ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam: 23. quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. 26. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: 27. sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma mundi elegit Deus, ut con-

fundat fortia; 28. et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: 29. ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus. 30. Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio: 31. ut, quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

4. **SOSTHENES (1).** — Erat hic princeps synagoga Corinthi, conversus ad Christum a Paulo, pro fide coram Gallione proconsule acriter verberatus, Actor. XVIII, vers. 17, ac post mortem relatus inter Sanctos, 28 novembris.

2. **ECCLESIA DEI, QUÆ EST CORINTHI, SANCTIFICATIS IN CHRISTO JESU, VOCATIS SANCTIS** (supple, scribit, et salutem dicit Paulus, precando): **GRATIA VOBIS ET PAX A DEO.** — Pro vocatis sanctis, Syrus vertit, vocatis et sanctis. Græce enim semper non est participium ἁγίων, aut ἁγιωτών, id est vocatus, dicitur, appellatus; sed ἁγίος, nomen, quasi dicat: Vocatis sanctitatis, vel vocatione sanctus, vocatus ad sanctimoniam.

Nola primo hoc beneficium vocationis Paulum toto hoc capite et passim alibi admirari.

Secundo, illud et omnia cætera humiliter ac pie divine benevolentie et potestati adscribere. De humilitate locum hic habet insignem Chrysostomus, in morali homil. primæ.

Tertio, hinc patet contra Pelagium, non nostris meritis, sed mera Dei gratia nos vocatos esse ad fidem et gratiam Christi. Ita Chrysostomus et passim Augustinus. Rursum, hinc omnes Christiani olim dicti sunt Sancti, non actu, sed vocatione, professione, debito.

Quarto, hos Sanctos dicit « in Christo, » id est per Christi merita, sanctificatos, scilicet in baptismo et deinceps.

Quinto, « Ecclesie et » vocatis sanctis idem sunt. Est enim appositio sive explicatio Ecclesie; ut si quæras, quid sit Ecclesia? respondebo hinc ex S. Paulo: Sunt vocati Sancti; sive est congregatio et cæterus fidelium, qui vocati sunt ad sanctitatem.

Unde sexto, hinc patet Ecclesiam esse visibilem. Scribit enim Paulus hæc non idem abstracte, sed Ecclesiam, quæ est Corinthi, quæ ejus litteras legere et videre poterat, ut patet.

Septimo, ex hoc loco liquet et idem ubique esse Ecclesiam, cujus pars erat Ecclesia Corinthiorum. Unde ait: « Cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum et nostro, » id est, omnibus Christianis ubicumque consistent; sive mecum hoc in loco nostro, sive in alio quolibet suo loco. « Ipsorum » ergo, scilicet Corinthiorum, « et nostro, » scilicet meo et Sosthenis. Addit hoc, ne quis putaret cum dixit, « Domini nostri Jesu Christi, » dicere voluisse Christum dominum esse solius Pauli et Sosthenis. Ita Chrysostomus: « Eoque,

(1) Vers. 1-9 continent totius epistolæ exordium, et modestam benevolentie captationem.

ait, tacite innuit Paulus, Corinthios semotis contentionibus debere esse concordēs, quasi membra ejusdem Ecclesie et capitis Christi. » Deinde innuit se scribere hanc epistolam proprie quidem ad Corinthios, sed tamen cupere esse circularem ad omnes Christianos, ut circularis erant epistolæ aliorum Apostolorum et Episcoporum primis illis sæculis (2). Nam quod Cæcilius in nostro interpretatur, q. d. Nostrajurisdictione extendit Corinthum, et ad Corinthios, ut urbs et locus Corinthi sit et ipsorum et noster, coniectum est. Denique cur dicatur Ecclesia, vel evocatio, vel cæterus vocatorum ad fidem, quæ olim synagoga, id est congregatio, dicebatur, et quid sit, qualis, quæ ejus notæ, et Bellarminum, De Ecclesia, lib. 1, cap. 1, II et seq., solide et docte edisserentem.

4. **GRATIAS AGO DEO MEO SEMPER PRO VOBIS IN GRATIA DEI, QUÆ DATA EST VOBIS IN CHRISTO JESU.** — « In gratia, » Syrus in עַל הַחַסְדִּים, græce ἐν τῇ χάριτι, id est, propter gratiam Dei, « quæ data est vobis in Christo, » id est, per Christum. Vide Can. 23. « Origo, inquit S. Bernardus, in serm. 43 in Cantica, omnium fontium et fluviorum mare est: virtutum autem et scientiarum origo est Dominus Jesus Christus: continentia carnis, cordis industria, voluntatis relictio ex illo fonte manant; remittitur (per gratiarum actionem) ad suum principium celeste profluvium, quo ulterius terræ refundatur: Gloria meam alleri non dabo, inquit Deus, » Isaia XLVIII, 11.

5. **QUOD IN OMNIBUS DIVITES FACTI ESTIS IN ILLO (per illum Christum) IN OMNI VERBO (predicationis Evangelii) ET OMNI SCIENTIA,** — id est, spiritali ejus intelligentia, q. d. Gratias ago Deo, quod vobis copiosam per me et Apollo exhibuerit pre-

(2) Quid Paulus voluerit verbis, ἐν παντί τόποις, καὶ ἐν παντί, in omni loco ipsorum, et nostro, obscurum est. Alii ita vertunt: Qui invocant nomen Domini Jesu Christi in quovis loco, Domini, inquam, tum ipsorum, tum nostri, ut verba ὅπου καὶ, etc., referenda sint ad Κορίνθους, Domini: ita Chrysostomus, Photius et Theophylactus. Alii: sive natione sint Gentiles, sive Judæi. Nonnulli existimant Apostolum respicere ad partes in quas ecclesia Corinthiaca erat divisa, quarum una se a Paulo, alia ab Apollone, alia a Petro, alia a Christo designabat; diversas nempe partes diversis quoque locis ad sacra celebranda convenisse; quare Paulum ab initio statim monuisse se non scribere ad eos solum, qui se nominant suos (nostro), sed ad Christianos Corinthios omnino omnes, utrumque demum ad sacra celebranda congregarentur. Alii denique ai in omni loco ipsorum sunt Christiani, qui Corinthi, aut Cenchreis, aut in reliqua Achaia versabantur, et cum Corinthiis versati erant; et in loco ipsorum, qui tum apud Paulum Ephesi versabantur.

Beneficium vocationis cum admiratione et humilitate recognoscendum. Error Pelagii circa vocatis sanctis.

Ecclesiam esse visibilem contra hæreticos ostendit.

Gratiarum actio frequenter debet esse Christiano.

dicatorem et doctrinam Evangelii, ejusque sensum et intelligentiam.

6. SICUT TESTIMONIUM CHRISTI CONFIRMATUM EST IN VOBIS, — id est, quibus, ceu testimoniis duobus Christiana fides fundata et firmata est in vobis. Nam Graeci Graecum *καθώς*, id est sicut, per enallagen interpretantur, *ὡς ἴσως*, per qua, scilicet verbum et scientiam. Alii sic explicant « sicut testimonium, » etc. *q. d.* Quibus rebus, scilicet, praedicatione Evangelii ejusque scientia, quasi certo testimonio cognoscitur vos esse fideles et discipulos Christi (1).

7. EXPECTANTIBUS REVELATIONEM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI, — in secundo illius adventu, quando omnium gratiarum copiam et consummationem in gloria caelesti a Christo accipietis.

8. QUI ET CONFIRMABIT VOS (quantum est ex parte sua, id est gratiam dabit, qua vos confirmare possit et actu confirmabit, si eam recipere, ea uti, et vos confirmare in Christi fide et charitate velitis, de quo rursus vers. 9 : « confirmabit, » inquam, ad hoc, ut sitis et persistatis) ESQUE IN FINEM (VITAE) SINE CRIMINE, — graece *ἀνεπιλαύτως*, id est inculpatus, quos nemo culpae aut criminari possit, quasi crimen aliquod contra fidem et charitatem Christi commiseritis; *ἐν ἐπιλαύσει* criminis referri ad confirmabit, patet ex Graeco *ἀνεπιλαύτως ἀνεπιλαύτως*, id est confirmabit inculpatus, sive inculpatus, ut scilicet tales sint et perseverent. Quod ait Apostolus toti Ecclesiae, in qua plerique erant sancti et inculpati, etiamsi pauci aliqui schismata sererent, quos mox versu sequenti re-
quasi erant darguit et culpant.

IN DIE ADVENTUS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI. — Est ellipsis, frequens Apostolo; suppleendum enim est, ut sitis et appareatis sine crimine illo die adventus et iudicii Christi: nisi malis *ἐν ἡμέρῃ* poni pro *ἐν ἡμέρῃ*, in die pro in diem (sepe enim *ἐν* et *ἐξ* confundit Apostolus), ut explicet *ἐν ἡμέρῃ* per *ἐν* in die adventus Christi: hic enim ultimus noster et rerum omnium erit finis.

9. FIDELIS DEUS, PER QUEM VOCATI ESTIS IN SOCIETATE FILII JESU CHRISTI. — Nota: « Fidelis » S. Paulo idem est quod constans, verax, ut ostendat 1 *Timoth.* 1, 15, non quasi, ut vult Calvinus, solum efficaciter a se vocatos eosque omnes Deus salvet, et quemque illorum se salvum fore firma fide credere jubeat et efficiat. Ut quid enim mox vers. sequenti de Corinthiorum salute sollicitus schismata eorum incusat? An non crediderunt Corinthii? et tamen in schismata lapsi periculum damnationis incurrerant, ideoque illud ab eis avertere satagit Paulus. Possunt ergo fideles in peccata labi et damnari.

Dicitur itaque Deus « fidelis, » quia non sine causa sumis vobis, o Corinthii, subtrahat auxilium, quod dare cepit, et deinceps se daturum

(1) Alii: Nam religionis Christianae veritas vobis confirmata est.

In ecclesia Corinthiorum plerique erant sancti.

Ferro Galvini circa efficiens Dei vocationem.

Deus non deserit hominem.

promisit, ut persistatis et confirmemini in fide et societate Jesu; nec vos deseret, nisi prius a vobis deseratur, ut docet Concilium Tridentinum (ex S. Augustino), sess. VI. cap. xi et XIII, ubi tria docet eadem quae hic Apostolus:

Primo, justificatis omnibus Deum gratiam Christi dare, qua in iustitia perseverare possunt, si velint. Secundo, eos sua voluntate posse ab ea excidere. Tertio, neminem scire an sit perseveraturus, an sit de numero electorum, nisi specialem hac de re a Deo revelationem habeat.

Nota secundo: « Societatem filii » hic vocat Paulus communionem fidei, gratiae et gloriae Christi, quae habetur in Ecclesia Christi; sive ipsum christianismum, in quo habemus societatem filiationis, hereditatis, Sacramentorum et omnium honorum Christi, *q. d.* Vocati estis, ut sitis filii Dei, socii, membra, fratres et coheredes Christi. Ita Anselmus, Ambrosius, Theophylactus, Chrysostomus, quem vide. Sic S. Irenaeus ait *epist.* I. cap. 1, 3: « Ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo. »

Ubi adverte: Licet, ut ait Apostolus, omnes fideles Christiani sint de societate Christi, tamen alii aliis magis sunt de hac societate; scilicet, qui magis Christi vitam et gratiam participant, et qui non tantum praecipua, sed et consilia Christi sequuntur: sicut de societate Christi magis erant Apostoli, quam alii Christiani.

Insuper cavillantur haeretici: Paulus omnes Christianos dicit esse vocatos in societatem Filii Dei: ergo perperam Jesuitae sibi solis arrogat nomen Societatis Jesu. Pari enim modo inferret: Omnes Christiani colunt SS. Trinitatem, B. Virginem, angelos: ergo perperam Ecclesia instituit Ordines et Sodalitates nomine SS. Trinitatis, B. Virginis, angelorum, etc. Haec enim Sodalitates alios non excludunt ab horum cultu, sed nomen aliis commune sibi appropriant, ut eo excitentur ad majorem et singularem pietatem erga SS. Trinitatem, B. Virginem, angelos, utque alios quoque ad eundem excitent.

Sciunt vero Jesuitae hoc nomen sibi non dedisse, sed Summos Pontifices Romanos ipsumque fundatorem S. Ignatium, qui ex humilitate et gloriae vilandae causa, suos non voluit vocari Ignatianos, sed Societatis Jesu, idque ex visione quadam, qua agens de Societate fundata, vidit Jesum crucem bahulantem, sibique dicebant: « Ego vobis Romae propitius ero: si quando divinitus illa illustratus fuit, ut non dubitaret hanc esse Dei voluntatem, hoc nomen Jesu Societati huic dandum esse. Audiant Ribadeneiram, lib. II *Vitae S. Ignatii*, cap. xi: « Societatem Jesu appellari voluit, ut qui huc vocati fuerint, non se in Ignatii Ordinem aliquem ascriptos, sed in Societatem Filii Dei Jesu Christi Domini nostri vocatos agnoscat: sub illo summo Imperatore mereant; ejus signa sequantur, crucem suam cupide tollant, et

in scriptura dicitur. Tris in lauda circa nomen vocat. hic et electio. nis dicitur.

Exhortatio Apostoli ad coesum et congruentiam.

SITIS PERFECTI IN EODEM SENSU ET IN EADEM SENTENTIA. — Legunt aliqui in Graeco, *ἴσως*, id est scientia, itaque legunt Latina Plantiniana; sed corrigendum est *ἴσως*, id est sententia, itaque legunt Latina Romana. Pro « perfecti, » graece est *καταρτισμένοι*, id est, ut Theophylactus, « Sitis coagmentati, » sive « perfecte compacti in eodem sensu et in eadem sententia, » ut idem sentiat, et inter vos consentiatis in Christo, ut vobis invicem apte cohæreatis in una mente et sensu in Christo; *καταρτισμένοι* enim significat ita apte et congruenter aliquid componere et coagmentare, ut partes inter se et cum toto congruant; atque quia tunc res perfecta atque absoluta est, cum concinne et congruenter hoc modo composita est, hinc hoc verbum significat quoque perficere, ut *Psalm.* viii, 3: « Ex ore infantium et lactentium perfectisti (graece *καταρτιστός*) laudem. » II ad *Corinth.* cap. ult., vers. 11: « De caetero, fratres, gaudete, perfecti estote, » id est, inter vos mutuo et cum capite vestro congruite. Hoc enim significat Grae-

(1) Vers. 10 — cap. iv, reprehendit Apostolus Corinthios propter factiones et schismata quibus laborabant, atque simpliciter doctrinae Christianae, tum adversus ambrosios graecanice philosophiae iactatores, tum contra superstitiosos Iudeos ita asserit, ut auditores suos ad rectam agendi rationem revocet.

in auctorem fidei et consummatorem Jesum aspiciant, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusionis contempta. Et ne defatigentur animis deficientes, certum illis atque persuasum sit decem summi sibi praesto esse: illum non Ignatio solum et sociis, ut videmus hactenus fuisse, sed sibi quoque futurum semper propitium sperent. » Et Pium V Pontif., in *Bulla Societ.*, pag. 74:

« Qui, inquit, sicut nomen Sociorum Jesu assumpserunt, ita opere, doctrina et exemplis D. N. Jesum Christum imitari, et ejus vestigia sequi nituntur. » Sicut ergo S. Paulus Timotheum, *epist.* II, cap. ii, vers. 3, hortatur ut labore ac certet, « sicut bonus miles Christi Jesu: » ita « Societas Jesu » suo nomine monetur et excitatur ut pro gloria Dei et salute animarum laboret, « quasi militia, seu legio, seu cohors militum sociata sub duce Jesu. » Plura vide apud Julium Neronium de hoc titulo, et apud Jacobum Gretserum, Franciscum Montanum et alios, qui apologias pro Societate hac scripserunt.

10. OSERVO VO, FRATRES, PER NOMEN DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI (in cuius unam eandemque societatem, familiam, domum et Ecclesiam vocati sumus omnes, quicumque fideles et Christiani sumus), UT IMPRUM DICATIS OMNES — scilicet, quasi fratres germani, verbis et voce, consentiatis, dicatisque omnes simul: « Ego sum Pauli; » non autem hic dicat: « Ego sum Pauli; » ille: « Ego sum Apollo. » Rursus non tantum voce, sed et mente consentiatis; alioqui enim ficta et simulata foret verba vestra oris confessio. Unde subdit quasi radicem concordiae dicens (1):

SITIS PERFECTI IN EODEM SENSU ET IN EADEM SENTENTIA. — Legunt aliqui in Graeco, *ἴσως*, id est scientia, itaque legunt Latina Plantiniana; sed corrigendum est *ἴσως*, id est sententia, itaque legunt Latina Romana. Pro « perfecti, » graece est *καταρτισμένοι*, id est, ut Theophylactus, « Sitis coagmentati, » sive « perfecte compacti in eodem sensu et in eadem sententia, » ut idem sentiat, et inter vos consentiatis in Christo, ut vobis invicem apte cohæreatis in una mente et sensu in Christo; *καταρτισμένοι* enim significat ita apte et congruenter aliquid componere et coagmentare, ut partes inter se et cum toto congruant; atque quia tunc res perfecta atque absoluta est, cum concinne et congruenter hoc modo composita est, hinc hoc verbum significat quoque perficere, ut *Psalm.* viii, 3: « Ex ore infantium et lactentium perfectisti (graece *καταρτιστός*) laudem. » II ad *Corinth.* cap. ult., vers. 11: « De caetero, fratres, gaudete, perfecti estote, » id est, inter vos mutuo et cum capite vestro congruite. Hoc enim significat Grae-

cum *καταρτιστός*. *Psalm.* XXXIX, 7: « Aurem autem perfecisti mihi, » graece *καταρτιστός*.

11. SIGNIFICATUM EST ENIM MIHI AD IUS QUI SUNT CHLOES. — Putant aliqui *Chloes* esse nomen loci: sed hic locus alibi nusquam legitur; *Chloes* Graeca satis patitur Chloes esse locum. Unde verius Chrysostomus et Syrus putant hoc esse nomen familiae vel feminae, *q. d.* Ex familia Chloes *αὐτῆς*. *Σχίσμα* graecismo dicitur *Roman.* xvi, vers. 10: « Salutate *οὐκ* *ἔχοντες* ex Aristoboli, Narcessi, » scilicet domo et familia.

12. QUOD UNUSQUISQUE VESTRUM (hoc est quilibet ex iis, qui inter vos contendunt, et schismatis partem aliquam fovent; erant enim inter Corinthios multi alii cordati et pacifici, a schismate et consequenter a verbis sequentibus alienati) DICIT (vicissim, alternative, vel respective: non enim quisque dicebat): EGO QUIDEM SUM PAULI, EGO APOLLO, EGO VERO CEPHAE, — sed vicissim, cum diceret unus: « Ego sum Pauli; » alter dicebat: « Ego Apollo; » alter: « Ego vero Cepha. » In voce ergo *unusquisque*, est acceptatio distributiva et disjunctiva familiaris Hebraeis; quisque enim ambitiose et contentiose dicebat: « Ego sum Pauli; » vel: « Ego Apollo, Ego vero Cepha. » Ego sum Pauli, scilicet discipulus, catechumens; Ego Cepha, scilicet a B. Petro Pontifice edoctus, vel baptizatus, Antiochie, Romae, aut alibi. Nam hucusque Petrus Corinthi non fuerat, ut colligitur cap. iv, 15. Unde Baronius vult haec verba esse eorum, qui declinabant schismata, quae proprie ob Paulum et Apollo exorta erant; ut patet cap. iii, 4; utque ea vitarent, aliis suis magistris iactantibus, ipsi dicebant se nec Pauli, nec Apollo, sed Petri, Praesidis Ecclesiae, esse discipulos; quasi dicerent: hic dicit et iactat se esse Pauli discipulum, ille Apollo, ego vero dico me esse Cephae, id est, esse discipulum Petri, qui caput est Ecclesiae et vicarius Christi: illi enim adhæreo, illo glorior; ille per Paulum vel Apollo, aliumve me convertit et baptizavit. Unde alius alius assurgens dicebat: « Ego sum *Christi*; » qui scilicet est ipse summus Princeps Apostolorum et Ecclesiae, cuius vicarius est Petrus, cuius ministri sunt Paulus et Apollo.

Notandum est enim quod addit: « Ego autem Christi, » non male, sed recte loquentium esse, si abest contentio, et contemptum Apostolorum et vicariorum Christi, ut jam Anabaptistae contemnant Praelatos; omnes enim decebat dicere: Nos sumus Christi, puta Christiani. Taxat ergo Corinthios, ex quibus non omnes, ut par erat, sed aliqui tantum Christianos se esse dicebant, alii vero aut Pauli, aut Apollo, aut Cephae sese discipulos nuncuparent. Ita Ambrosius, Theophylactus, D. Thomas. Ocasio schismatis videtur fuisse, quod Apollo, qui eloquens, acer et potens erat in Scripturis, Corinthi tum dicebat, *Actor.* xviii, 27, ita ut ejus respectu nonnulli Paulus visus sic frigidior et jejunior, utpote qui studio sermonis

Schismatis et contentiosus Corinthiorum.

Recte loquantur qui dicunt se esse Christi, modo non contentant Praelatos Ecclesiae.

et scientie cultum et ornatum vitaret, ut ipse ait cap. II, vers. 4.

Denique hinc Hieronymus, ad Titum I, putat Episcopum presbyteris jurisdictione esse praelatum, ut schismata haec tollerentur, cum antea, ait, communi presbyterorum consilio Ecclesie gubernarentur: quae verba Hieronymi ad Titum I elucidanda sunt.

VERS. 13. 13. NUMQUID IN NOMINE PAULI BAPTIZATI ESTIS? Baptismus non operatur et opere operantis. Hinc Theologi docent baptismum et Sacramenta non valere, nec operari ex opere operantis, vel ministri; sed ex opere operato.

Ubi nota: Baptizari « in nomine Christi » idem est quod in invocatione, professione, virtute, merito et baptismo Christi baptizari, ac consequenter id nomen Christi transcribi, ut a Christo dicamini Christiani, non Pauliani, vel Apolliniani. Ita Graeci. Vide de polestate excellentiae, quam habet Christus in baptismo et aliis Sacramentis, S. Thomam.

Secundo, hinc S. Thomas et alii, adeoque Graecorum historia docet Graecos accepisse hanc suam baptismi formam, ut non dicant: Ego te baptizo; sed: « Baptizor servus Christi in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti; » ne quis dicat: Ego sum Pauli, Ego sum Apollo.

Tertio, incepti hinc Erasmus, Faber et Novantes a pari inferunt: Ergo perperam dicit hic: Ego sum Scoti; ille: Ego D. Thomae; hic: Ego sum dominus et Francisci; ille: Ego sum Dominici alumnus et discipulus; quia Apostolus tantum insectatur contentiones de praecinentia et schismata quibus Corinthii aliqui superbiebant, et Ecclesiam seindebani in studia partium, quasi fidei et baptismi vim et excellentiam tribuerent ipsi ministro, Paulo vel Apollo, non autem Christo. Neutiquam vero carpit monastica instituta, vel Philosophorum aut Theologorum scholas et academias: quae licet exorcistis, ritibus, sententis discrepent, tamen in eadem fide Christi, charitate et humilitate Christiana connexa sunt. Si quis aliter faxit, vanus is erit, et hujus vanitatem et contentionem cum Paulo ad Corinthios hos amandabimus; hominis hoc vitium est, non Ordinis: uti Corinthiorum quorundam hoc vitium erat, non Ecclesiae. Longe versus aptiusque haec in schismata Novantium retorquenda; ipsi enim dicunt, Ego sum Calvinii, Ego Lutheri, Ego Mennonis, idque in rebus fidei et religionis: aliam enim fidem inducit Calvinus, aliam Lutherus, aliam Menno. Haec enim Religionum et Ordinum varietas ad majorem Ecclesiae tum decorem, tum fortitudinem, tum unionem inducta est: sic enim castra in suas legiones distributa, sunt magis decora, fortia et unita. Si enim haec distributione carerent, magna in eis esset confusio. Religiosi variorum Ordinum uniti sunt, non tantum sub uno capite,

Summo Pontifice, in una Ecclesia; sed etiam in eo, quod non in statu laico vel ecclesiastico, sed in Ecclesia simul omnes versantur. Religiones enim in Ecclesia unam quasi legionem eamque fortissimam constituunt. Sicut ergo unius corporis membra inter se unita sunt, et sicut unius legionis milites magis inter se, quam cum alia legionis uniti sunt; ita prorsus Religiosi qui ad apicem perfectionis contendunt et arctiori nexu religionis et voti Deo devincti sunt, arctius quoque sibi invicem astringuntur.

Si quis ergo est inter eos, qui alteri Ordini detrahit, invidet, impedit, hujus vana est religio; hic non Religiosus, imo non Christianus, sed profanus est; nec spiritui Dei, sed daemone agit.

Verus enim Religiosus cum S. Bernardo in Apologia dicit: « Unum Ordinem opere teneo, ceteros charitate. » Franciscanus sum Ordine, sed charitate Dominicanus. Augustinianus, Benedictus, etc., itaque omnium Ordinum et Religionum Religiosus sum, unius opere, reliquorum charitate; quare omnium Ordinum bonis labor, omnium prospero successu gaudeo, nulli invidet; omnes enim mea sunt, et ego omnium. « Numquid divisus est Christus » in diversis Religiosorum Ordinibus? Absit. Idem enim Christus omnium Religionum est institutor, auctor et rector, idque ad majorem earum inter se unionem. Quod ergo causa esse debet majoris unionis, non sit causa turpissimae, Deoque exorse divisionis; ne audiamus illud: « Cur sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis? » et illud: « An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? » Si Deo placuit Ordines submittere, novam eis gratiam et spiritum dare, quis Deum carpat? Quis novis invidet? Quis Ecclesiam talibus operariis defraudet. Esto palman ferant: gaudebo Deum per eos honorari amantibus plures salvari, itaque laborum eorum particeps fiam; non enim meam, sed Dei gloriam quero.

16. BAPTIZAVI STEPHANUM DOMINUM. — Stephanus, ait Theophylactus, vir erat Corinthi celebris, quem proinde a fide et charitate laudat Paulus cap. XVI, 17.

17. NON MISIT ME CHRISTUS BAPTIZARE, SED EVANGELIZARE (1). — Haec duo sunt officia Pastorum, scilicet praedicatorio et Sacramentorum administratione; sed illud principalis. Unde Episcoporum, Archiepiscoporum et Primum praecipuum munus est praedicatorio Evangelii; quod per se, nisi legitime impediatur, exercere debent, inquit Con-

(1) Transit Apostolus ad apologiam doctrinae suae et modo quo in ea tradenda usus fuerit. Agit nempe, usque ad cap. II, 2, de sententia et argumento doctrinae suae, quae negat accommodari ad hominem praesumptas opiniones, ut instar Philosophorum reticere vel adulterare audeat, quae plerisque improbari et stulta videri sciat; deinde de modo quo Corinthi in evangetianda doctrina divina usus fuerit.

Religiosus unius, per charitatem omnium est Ordinis sum.

cilium Tridentinum, sess. V, cap. II et, sess. XXIV, cap. IV. Baptismus vero aliaque Sacramenta Parochis eorumque adjutoribus cum Paulo committere possunt.

NON IN SAPIENTIA VERBI (id est cum eloquentia et sermonis ornatu non Evangelico. Graece enim est σοφία, unde Sophi et Sophista dicti sunt oratores, maxime forenses, ait Plutarchus in Themistocle. Talis fuit Libanius sophista, tales sunt et nostri Novantes spermologi, qui se recte verbi ministros indignant. Non ita Paulus; idque ut non EVAGUETUR CRUX CHRISTI, — id est inanis reddatur, dum putant homines se salutem assecutos, et sibi fidem persuasam esse vi humane eloquentiae, non vi passionis Christi. Haec fuit origo schismatis dicentium: Ego sum Pauli, Ego Apollo; quod scilicet Apollo eloquentis placeret nonnullis Corinthiis delicatis et eloquentiae studiosis; aliis vero spiritum magis quam verba querentibus, placeret Paulus, imperitus quidem sermone, sed non scientia. Unde Paulus hic, et per tria sequentia capita, multis eloquentiam et sapientiam saecularem insectatur et deprimat. Hinc secundo, « sapientia verbi, » graece σοφία λόγου, accipi potest naturalis philosophia, q. d. Rationalis sapientia; hanc enim opponit cruce, vers. 18; deinde, vers. 19, 20, 27 explicat illam esse philosophiam, et humanam rationem ac prudentiam. Ita Maldonatus in Notis.

18. VERBUM CRUCIS PERSENTIBUS STULTITIA EST. — q. d. Sermo de cruce salvatrice, sive quod per crucem et passionem Christi redempti sumus, incredulis ac perversis hominibus, ideoque perituris stultitia apparet. Et hoc est quod Isaias, cap. VIII, in persona Christi ait: « Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum et in portentum Israel, » de quo plura dicam Hebr. II, 13.

DEI VIRTUS EST. — « Virtus, » Graece δύναμις, id est potentia, robur, fortitudo, de quo plura vers. 24.

19. SCRIPTUM EST ENIM. — Isaiæ XXII, 14, ubi sic ait: « Peribit sapientia a sapientibus ejus, et intellectus prudentium ejus abscondetur, » passive. Sed Septuaginta, quos sequitur Paulus, verbum active, ἀποβήσεται ἡ σοφία τῶν σοφῶν, καὶ τὸ πνεῦμα τῶν συνετῶν κηθήσεται, Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium abscondam. Pro quo Paulus habet ἀβυσσῶς, reprobo; et, ut Tertullianus verbi, irritam faciam; estque idem sensus: peribit enim sapientia, quia Deus eam perdet et abijciat. Forte etiam Septuaginta pro ἀβυσσῶς ἀβέδδα, id est peribit, legerunt ἀβύδδα ἀβέδδα pro ἀβύδδα ἀβέδδα, id est perdam, per crasim in futuro Piel. Nota, Paulum referre ad universum genus sapientiae secularis id, quod Propheta proprie de Iudeorum sapientia, quae Pharisaeica erat, dixit: Est enim par quoad hoc, utriusque, imo omnis sapientiae secularis, ratio, q. d. Faciam ut sapientia saeculari omnes ad salutem uti nolint, sed Evangelio et cruce Christi.

20. UBI SAPIENS (id est philosophus Gentilium) UBI SCRIBA? — id est doctor Iudeorum. Citat Paulus Isaiæ XXXIII, 18: « Ubi, inquit, est litteratus? ubi legis verba ponderans (id est scriba)? ubi doctor parvulorum? » qui re ipsa « est conquistator saeculi. » Nota: Sicut Graeci suos sapientes vocabant Philosophos, Chaldaei Magos; ita Iudaei suos doctores vocabant Sopherim: quod Septuaginta φησοφιστῆς, Noster Scribas verbi; a φησο sopher, id est littera vel scriptura: quasi dicas, litterati aut scribae, eo quod circa sacras Litteras versarentur. Illorum enim officium erat sacram Scripturam incorruptam servare, correctam ejus descriptioni invigilare, illam interpretari, tum scripto, tum voce, et id est responsa conscribere, vel enarrare. Ita Epiphanius, haeresi 16. Unde sopher potest etiam deduci a φησο saphar, id est enarrare, recensere, ut sopher idem sit quod enarrator et explicator legis. Sed Noster et Septuaginta ad sopher respiciunt. Sic Grammatici olim dicti sunt, qui grammata et litteras versabant, et dubias Poetarum sententias explicabant. Iudeorum enim studium omne erat in sacris Litteris, nec alias fere norant. Ita Iansenius, Toletus, Maldonatus et alii in Evangelia, ubi crebra Scribarum est mentio.

Ubi CONQUISTOR SAECULI? — Physicus, qui naturae et mundi arcana curiose scrutatur, q. d. Abstracti sunt Philosophi et Scribae, omnesque mundi sapientes depressi et confusi sunt, per praedicationem Apostolorum et gloriam Evangelii. Ita Chrysostomus (1).

Notat hic Paulus et in seq. tum veteres, tum novos Philosophos; non Christianos, ut voluit Anabaptistae: tales enim erant Dionysius Aroepagita, Hierotheus, Paulus, Clemens Romanus, Nathanael, Gamaliel, Apollo, sed Ethnicos, qui hoc eodem tempore, quasi amali Apostolorum orbem circumbant, et specie pietatis, sapientiae et eloquentiae populos a Christo et Apostolis ad se traducere, quasi ipsi soli docerent veram sapientiam et viam ad virtutem, justitiam et salutem, conati sunt, qualis fuit Musonius, Dio, Epictetus, Danays, Diogenes minor, Apollonius Tyanaeus, qui hoc eodem tempore sua magia ita Graecis admirationi fuit, ut Ephesi statua donatus, et inter divos relatus sit; testis Philostratus, lib. IV: vide Baronium, anno Christi 75, pag. 777.

Elegantior et nervosae more sunt Tertullianus, lib. De Idol., cap. IX: « Post Evangelium, inquit, nusquam invenias aut sophistas, aut incantatores, aut conjectores, aut magos, nisi plura punitos. Ubi sapiens? ubi litterator? ubi conquistator hujus aevi? Nonne infatuavit Deus sapientiam hujus saeculi? Nihil scis, mathematicae, si nesciebas te futurum Christianum: sin sciebas, hoc quoque

(1) Alii: Acutus et subtilis disputator (nam σοφιστής, disputare, apud Graecos usitissimum est verbum) hujus aevi, id est, haec aevi viciis converso aevi genio conforni.

Philosophi Gentiles, non Christiani, in tractatur a Paulo.

Philosophi Gentiles, non Christiani, in tractatur a Paulo.

Philosophi Gentiles, non Christiani, in tractatur a Paulo.

Philosophi Gentiles, non Christiani, in tractatur a Paulo.

scire debueras, nihil tibi futurum cum ista professione. Ipsa te de periculo suo insitueret, quam aliorum climacterica precavit. Non est tibi pars, neque sors in ista ratione. Non potest regna celorum sperare cujus digitus aut radius abutitur caelo.

NONNE STULTAM FECIT DEUS SAPIENTIAM HUIUS MUNDI? — « Stultam fecit, » id est stultam ostendit: ponitur verbum reale pro mentali vel verbali, juxta Can. 36. « Stultam, » inquam, in cruce et Christi ac salutis cognitione: ad hanc enim fides non acumine. Ita Chrysostomus. Palat ex seq. Vide Baruch III, 22. « Scientia piscatorum, inquit Ambrosius, stultam fecit scientiam Philosophorum, » cum scilicet suos et nature terminos egressa est.

Sic enim in creatione stultum ostendit Deus illud axioma Philosophorum, quo dixerunt: « Ex nihilo nihil fit, » ideoque putarunt mundum esse increatum et aeternum. Sic in incarnatione stultum ostendit illud eorum dictum: « Deus corpore, loco, tempore claudi nequit. » In passione illud: « Deus pati et mori non potest. » Sic in Eucharistia, stultia ostendit Deus haec eorumdem, uti et Novantium nostrorum principia: « Accidens non potest esse sine subiecto; corpus nequit esse in puncto; duo corpora non possunt esse in eodem loco. » Licet enim haec nature, non tamen Deo (qui omnipotens est, omnemque naturam transcendit) impossibilia sunt.

Hunc locum Pauli citans S. Paulinus, epist. 27 ad Aprum, ex advocato ad vitam monasticam conversum, ideoque hominum ludibriis expositum, ita eum in proposito confirmat doctique hominum risus et sannas contemnere: « Gratulor, inquit, quod illam reprobata a Deo sapientiam respuisti, et cum parvulis Christi quam cum sapientibus mundi habere consortium maluisti. Inde jam et hanc gratiam mereris a Domino, ut te odiant homines; quod non fieret, nisi verus imitator Christi esse cepisses. » Et inferius, fructum et dignitatem propositi illius demonstrans: « Gaude, inquit, et exulta, ecce enim merces tua copiosa est in caelis; non enim te, sed illum qui in te esse cepit, odertur, cujus opus est in te, et humilitas quam contemnunt, et castitas quam detestantur: in quo te bono Prophetaurum Apostolorumque participem esse letus agnosce. Ab initio saeculorum Christus in suis patitur et triumphat; in Abel, occisus est a fratre; in Noe, irrisus a filio; in Abraham, peregrinatus; in Isaac, oblati; in Jacob, famulatus; in Joseph, venditus; in Mose, repositus et fugatus; in Prophetis, lapidatus et lectus; in Apostolis, terra marique jactatus; in Martyribus, toties et tam varie occisus. Ipse et in baptitur opprobria, et ipsum in te odit hic mundus: sed gratias ipsi, quod vincit cum iudicatur, et triumphat in nobis. » Deinde laudans et admirans viam ejus commutationem: « Ubi, inquit, nunc tu ille es aliquando terribilis advocatus et

In quibus dicitur ostendit Deus stultam mundi sapientiam?

Mundi sapientia a Deo reprobata, et vicium mundi odiosa Dei sapientia.

judex? Quis daret mihi pennas, et volarem ad te, videns te, non te, et videns ex leone vitulum: videns in Apro Christum, nunc vere ferocitatis et virtutis vice aprum saeculo, agnum Deo? non enim de silva, sed de segete aper es, qui bonis disciplinarum fructibus optimaris, et in fruge virtutum tibi pastus es (1). »

21. QUIA IN DEI SAPIENTIA NON COGNOVIT MUNDUS PER SAPIENTIAM DEUM: PLACUIT DEO PER STULTITIAM PREDICATIONIS SALVOS FACERE CREDENTES. — Nota in Dei sapientia, quam scilicet ostendit in sapientissima et tam stupenda mundi fabrica et gubernatione, ait D. Thomas, q. d. Mundus stultus non cognovit in hac sapientia fabrica Deum practice, ut auctorem salutis, et ducem ad bonam et beatam vitam; nec etiam speculative, quia Deum fixerunt etiam Philosophi impotentem ad creandum, eumque putarunt necessario agere, carere providentia, etc.

Hinc Deus per rem, quae mundo videtur stulta, scilicet per crucem, mundo se et salutem veram revelavit, ut stultis se accommodaret et cum eis quasi stultesceret, uti praecceptor cum pueris reprobaret et balbutit. Sic Christus, quia non intelligebatur ut Deus, hominibus se revelavit ut homo et passibilis: hoc autem ingens est sapientia. Ita D. Thomas, Anselmus et alii (2).

Præclare S. Leo, serm. 8 De Nativit., citatis hinc Apostoli verbis: « Mundo ergo, inquit, id est prudentibus mundi, sapientia sua occitas facta est; nec potuerunt per illam cognoscere Deum, ad ejus notitiam non nisi in sapientia ejus acceditur. Et ideo quia mundus de vanitate suorum dogmatum superbiebat, in eo constituit Dominus salvandorum fidem, quod et indignum videretur et stultum, ut et deficientibus omnibus opinionum praesumptionibus, sola Dei gratia revelaret quod comprehendere humana intelligentia non valeret. »

22. QUONIAM ET JUDEI SIGNA (miracula) PETUNT: NOS AUTEM PREDICAMUS CHRISTUM CRUCIFIXUM. — Thebanus ille, rogatus quid de Romanis sentiret, respondit: « Romani in lanceis, Graeci in eloquentia, Thebani in virtutibus gloriantur. » At Apostolus dicit se et Christianos in Christo crucifixo gloriari: haec nostra est lancea, haec eloquentia, haec virtus.

23. NOS AUTEM PREDICAMUS CHRISTUM CRUCIFIXUM: JUDEI QUIDEM SCANDALUM, GENTIBUS AUTEM STULTITIAM. — Videtur alludere ad paronomasiam Hebraeam, q. d. Christi sive Messiae crux Judaeis est מִשְׁכָּל michsca, id est scandalum; Gentibus מִסְכָּל miscal, id est stultitia. « Ipsi autem vocatis שְׂכָל sechel, id est in-

(1) Sensus totius hujus loci est: Ostende mihi Philosophos et doctos homines inter Judaeos et Graecos, qui tot homines ad tantam sanctitatem perduxerunt, quod et ad quantum nos per sermonem crucis.

(2) « Per sapientiam, » scilicet suam, id est, cum opus eruditione sua, ac scientia superbo apparat.

Deus mundo se et sui praedicatione dicit in se ad salutem dicit.

Virtus crucis in se et sui praedicatione dicit in se ad salutem dicit.

Regnum Christi omnium regem et populum regem regem.

Locus ubi Paulus ait Hebraeo illustratus per paronomasiam.

dustris, sapientia et virtus, sive potentia (Graece enim δυναμις est) Dei. Hinc auctor Lexici Bibliorum Complutensium, in radice שְׂכָל sachal, docet מִסְכָּל miscal, tam Chaldaeorum, quam Indorum Christianorum S. Thomae (qui cum a Babyloniis Episcopum accipiant, eorum quoque lingua, puta Chaldaea, quae Hebraea est dialectus, in sacris utitur) lingua significare crucem; atque a se, Indum quemdam Christicolam, qui crucem in manu semper gestabat, interrogatum quo illum nomine lingua sua appellaret, respondisse מִסְכָּל miscal, quasi dicas, sapientiam, industriam; indeque se collegisse Paulum, I Cor. I, 24, eo alluisse, cum ait: « Predicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam; ipsis autem vocatis Judaeis atque Graecis, Christum Dei virtutem et sapientiam. » Siquidem haec vox, commutatis tantum litteris symbolice et punctis, crucem, scandalum, stultitiam et sapientiam significat.

Nota cum Chrysostomo, hom. 6 in morali hie, et supra ad vers. 17: Virtus crucis non tantum in se, sed etiam in sui praedicatione eluxit. Primo, in eo quod Apostoli pauci, pisces, pauperes, illiterati, obscuri, Judaei, toti mundo exosi, orbem tamen cruci subjecerint. Secundo, quod hostes infensissimos, demones, peccatum, mortem, infernum, reges, principes, philosophos, oratores, Graecos, Barbaros, leges, judicia, religiones antiquissimas et temporis vetustatem pervicerint. Tertio, quod non armis, non sapientia, non eloquentia, sed simplici praedicatione persuaserint. Quarto, quod tam brevi tempore per totum orbem Christi fidem sparserint. Quinto, quod liberime et fortissime tyrannorum minas, verbera, mortes et tormenta, naturae viribus intoleranda superarint, per Christi gratiam. Sexto, quod doctrinam non de Deo glorioso, sed crucifixo, eoque Salvatore credendo et adorando, legemque Christi, naturae et carni non gratam, sed repugnantem persuaserint. Quare pulchre et apte Tertullianus, lib. Contra Judaeos, Christi regnum omnium regem et populorum regnis ita confert et praefert: « Salomon, inquit, regnavit, sed in finibus Judae tantum a Dan usque ad Bersabee. Babyloniis et Parthis regnavit Darius, non ultra; Aegyptiis Pharaos, sed illis tantum. Nabuchodonosor ab India usque ad Aethiopiamp habuit regni sui terminum. Alexander Macedo nunquam Asiam universam et ceteras regiones, postquam devicerat, tenuit. Sic Germani, Britanni, Mauri, Romani, imperii sui habent terminos. Christi autem nomen et regnum ubique porrigitur, ubique creditur, ab omnibus gentibus colitur, ubique regatur, ubique adoratur; omnibus aequalis, omnibus flexus, omnibus Iudex, omnibus Deus et Dominus est. »

Porro sapienter Arnobius, lib. I Contra Gentes, exemplo Pythagorae, Socratis et aliorum injuste occisorum, docet crucem Christo non attulisse

infamiam, sed gloriam: « Nemo unquam innocens, inquit, male interemptus infamis est. nec turpitudinis alienius commaculatur nota, qui non suo merito penas graves, sed cruciatoris perpetitur sevitiam; et tamen, o isti, qui hominem nos colere vitam ignominiosam ridetis, nonne Liberum et vos patrem membram in Titanis dissipatum, fanorum consecratione-mactatis? Nonne Esculapium medicaminum repertorem, post penas et supplicia fulminis, custodem nunepustis et praesidem sanitatis, valetudinis et salutis? Nonne ipsum Herculeum magnum sacrificis, hostiis et thure invitatis incoeno, quem ipsi vos fortis vium arsisse post penas, et concrematum in funestis busticis? Nonne illum Atya Pharygem abscissum et spoliatum viro, magnae Matris in adytis Deum propitiem, Deum sanctum Gallorum conclamatione testamini? Nonne ipsura Romulum patrem, senatorum manibus dilaceratum centum, et Quirinum esse Martium dicitis, et sacerdotibus et pulvinariis honoratis, et in sedibus adoratis amplissimis, et post omnia caelum ascendisse juratis? Aut inquit ridendi et vos estis, qui homines gravissimis cruciatibus interemptos Deos putatis, et colitis; aut si certa est ratio, cur id vobis faciendum putatis, et nobis permittite scire, quibus istud causis rationibusque faciamus. »

25. QUIA QUOD STULTUM EST DEI, SAPIENTIUS EST HOMINIBUS; ET QUOD INFERNUM EST DEI, FORTIUS EST HOMINIBUS. — Id est stultitia et infirmitas Dei, id scilicet, quod in Deo et Christo nato et passo putant stultum et infirmum, scilicet Dei humanitas, mortalitas, passio, crux, fuit id, quo sapientissime et fortissime Christus quasi victus, vicit homines, Satanam et totum orbem, ait Ambrosius et Anselmus, q. d. In eo patet mira Dei sapientia et virtus, quod per rem stultam et infirmam, scilicet crucem, sapientiam omnem et fortitudinem vicerit. Unde illud Habacuc III: « Cornua in manibus ejus, » S. Hieronymus et Augustinus exponunt sic: Fortitudo et arma, quibus quasi cornibus hostes transfixit Christus, fuerunt brachia crucis, cui affixa erant manus Christi. Hinc et Constantino Magno contra Maxentium pugnaturus crux et caelo ostensa, cum haec inscriptione: « In hoc signo vinces, » ut testatur Eusebius, lib. I Vitae Constant., cap. xxxii.

Litteraliter et moraliter nota: fortitudo et magnis sapientia crucis, ut docet D. Thomas, III part., Quest. XLVI, art. 3 et 4, et S. Augustinus, lib. XIII De Trinit., cap. XII, patet primo, quia summum Deus in cruce nobis ostendit amorem, ut haec arte nos ad se traheret: Deus enim nulla necessitate compulsus, nulla spe propria utilitatis illectus, solo nostri amore ad crucem sponte descendit, ita tamen sapienter, ut per hoc delictus suae celsitudini et gloriae nihil detraheret. Deitas enim in se nihil est passa, sed omnem passionem in humanitate assumpta sustinuit. Secundo, quia in cruce redemit hominem, non per potentiam delictis,

Christi crux ex qua vicitur et triumphat.

Loos Habacuc III illustretur.

In qua dicitur nobis patet et elucet fortitudo et sapientia.

sed per justitiam et humilitatem passionis, ut ait S. Augustinus. *Tertio*, quia in cruce perfectissimi obedientie, constantie, penitentiae, patientiae, fortitudinis, mortificationis vitiorum omniumque virtutum exemplar nobis imitandum proposuit. *Quarto*, quia in cruce mundi sapientiam et fastum confutavit, deditque homini lapsu per superbiam et delicias, speculum vite, scilicet, modum per humilitatem et crucem reparandi se.

Quocirca S. Bernardus, *ad Milites templi*, xi: « Nee minus, inquit, profuit infirmitas Christi quam majestas: quia etsi ex deitatis potentia peccati jugum jubendo submovit, ex carnis tamen infirmitate mortis iura moriendo conussit. Unde pulchre ait Apostolus: Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Sed et illa ejus stultitia, per quam ei placuit salvum facere mundum, ut mundi confutaret sapientiam, confunderet sapientes: quod videlicet cum in forma Dei esset, Deo equalis, semetipsum exinanivit formam servi accipiens; quod dives cum esset, propter nos egenus factus est, de magno parvus, de celso humilis, infirmus de potente; quod esurit, quod sinit, quod fatigatus est in itinere, et caetera quae passus est voluntate, non necessitate: haec ergo ipsius stultitia nonne fuit nobis via prudentiae, justitiae forma, sanctitatis exemplum? Ob hoc item Apostolus: Quod stultum est, inquit, Dei, sapientius est hominibus. Mors ergo a morte, vita ab errore, a peccato gratia liberavit. Et quidem mors per justitiam suam peregit victoriam: quia justus exsolvendo quae non rapuit, jure omnino quod amiserat, accepit. »

Perfectissima Religio et Sancti spiritum perfectio nis ponunt in approbatione crucis, et stultitia Christi.

Unde Simeon Salus, Franciscus et maximi Sancti quaesierunt stulti haberi a mundo, ut Deo magis placerent; adeoque Religiones nonnullae hunc quasi apicem perfectionis et sapientiae Christianae suis praescribunt, ut tantum sument, cupiant, amplectantur sui contemptum, irrisiones, opprobria, injurias, quin et stulti haberi exoptent, quantum mundani sectantur sapientiae famam, honorem, nominis celebratam. Idque *primo*, hac de causa, ut sic mundum perfecte contemnant. *Secundo*, ut seipsum maxime humilient et innatum gloriae, laudis, honoris ac celsitudinis appetitum extirpent. *Tertio*, ut magis conformentur Christo, ejusque vestibus et insignibus induantur, qui propter nos, et ut daret nobis exemplum virtutis et perfectionis, haec ipsa elegit, voluit haberi stultus, factus esse opprobrium hominum et abiectione plebis. Dicunt ergo ipsi cum Paulo: « Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. »

Hec omnia docet crux Christi, si cum sepe contempleris; nimirum crux est fons sapientiae. §. Bonaventura rogatus, unde tantam hauserit sapientiam, Crucifixum ostendit oculis pene atritum. B. Jacobopus, vir nobilis et litteratus, cum ex cruce Christi didicisset mundo stultescere,

rogatus a Christo sibi apparente et familiariter, cur hanc stultitiam ita adamaret, respondit pio lepore, ut solebat: « Quia stultior me fuisi, Domine. »

Denique virtutem et gloriae crucis paucis ita completitur S. Chrysostomus, *homil. 4 De Cruce et Latrone*: « Si nosse desideras virtutem crucis, et quantum possum ad ejus laudem dicere, audi: Crux spes est Christianorum, resurrectio mortuorum, desperatorum via, claudorum baculus, consolatio pauperum, refrenatio divitum, destructio superbiorum, male viventium poena, adversus demones triumphus, devictio diaboli, adolescentium pedagogus, sustentatio inopum, spes desperatorum, navigantium gubernator, periclitantium portus, obsessorum murus, pater orphanorum, defensor viduarum, justorum consiliarius, tribulorum requies, parvulorum custos, vivorum caput, senum finis, lumen in tenebris sedentium, regum magnificentia, scutum perpetuum, insensatorum sapientia, libertas servorum, Imperatorum philosophia, lex impiorum, martyrum gloriatio, monachorum abstinentia, virginum castitas, gaudium sacerdotum, Ecclesiae fundamentum, templorum destructio, idolorum repulsio, scandalum Judaeorum, perditio impiorum, invalidorum virtus, aegrotantium medicus, esurientium panis, sumentium fons, nudorum protectio. »

26. **VIDETE ENIM VOCATIONEM VESTRAM, FRATRES, QUIA NON MULTI SAPIENTES SECUNDUM CARNEM, NON MULTI POTENTES.** — Nota: *Ts enim* dat causam praecedentium, estque hic alia probatio ejus quod dixit vers. 23: « Placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes; » id ipsum enim probat duobus argumentis: *Primo*, vers. 23, ex objecto praedicationis, quia scilicet Deo placuit per crucem salvos nos facere, hoc autem mundo videtur stultitia. *Secundo*, idem probat hic ex ipsis ministris praedicationis, quia scilicet ipsi Apostoli praedicantes crucem et salutem fuerunt homines viles, rudes, abjecti et stulti coram mundo.

Rursum, *enim* hunc versum cum vers. 25 proxime praecedenti apte connectit; ibi enim dixerat Apostolus: « Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. » Quae sententia indefinita et generalis vera est, tam in ipsa cruce, quam in ipsis crucis praedicatoribus; ut docet Athanasius, *Quaest. CXXIX ad Antiochum*.

Adeoque *enim* hic significat aptam convenientiam praedicatorum cum ipsa cruce, quae dicit: Deus voluit stultitiam et infirmitate crucis uti, eaque superare et sibi subdere omnium hominum sapientiam et potentiam, idque patet, non solum in ipsa cruce crucisque victoria, sed etiam in Apostolis praedicantibus; nam non elegit Deus sapientes et potentes mundi, sed pauperes, idiotas et stultos coram mundo Apostolos, qui crucis trophaeum per totum orbem

Virtus et gloria crucis.

circumferrent, crucisque fidem toti mundo peraderent, ut omnes homines erederent et sperarent se per crucem Christi justitiam et salutem adepturos. »

Est ratio a simili, sive ab analogia; qualis enim fuit crux, scilicet vilis, abjecta et stulta mundo, tales decebat quoque esse crucis praecoones. Deus enim *cruci* praedicandae ita congrue omnia adaptavit mira sua sapientia, ut tam praedicatorum, quam ipsi credentes quoque cruci congruerent: primi enim credentes et ad fidem vocati, fuerunt homines plebei, viles, obscuri, peccatores, publicani et meretrices.

VIDETE VOCATIONEM. — id est rationem et modum vocationis vestrae: quia Apostoli qui vos vocarunt, non sunt sapientes secundum carnem, id est carnales, terrena, mundana sapientia, quae spirituales et divinum nescit. Ita S. Thomas; loquitur enim maxime de vocantibus Apostolis. *Secundo* tamen, recte Chrysostomus ex vers. 2, etiam de vocatis et conversis accipit; nam plures indocti fuerunt conversi ad Christum, pauciores docti et nobiles, utpote superbi, ut, « Videte vocationem, » idem sit, quod videte vocantes et vocatos, quales scilicet sint, vide *Can. 21 et 30*.

Nota: Aliqui sapientes et potentes fuerunt vocati, ut Dionysius Areopagita, Paulus Proconsul, Nicodemus, Paulus hic noster, sed pauci; et Apostolus loquitur maxime de Apostolis, qui primi vocati sunt, cum essent pauperes et abjecti. Unde Ambrosius, *lib. V in Lucam*, ad illud cap. VI, *Elegit quatuordecim ex eis*: « Adverte, ait, celeste consilium: non sapientes aliquos, non divites, non nobiles, sed pisces et publicanos, quos dirigeret, elegit, ne tradidisset prudentiam, ne redemisset divitias, ne potentiae nobilitatisque auctoritate traxisset aliquos ad suam gratiam videtur, ut veritatis ratio, non disputationis gratia prevaleat. » Et S. Augustinus, *De Verbis Domini*, serm. 39, tom. X: « Magna, inquit, artificis misericordia; sciebat enim quod, si eligeret senatorem, diceret senator: Dignitas mea electa est; si eligeret divitem, diceret dives: Opulentia mea electa est; si regem, diceret rex: Potestas mea; si oratorem: Eloquentia mea; si philosophum: Sapientia mea electa est. Interim, inquit Dominus, differuntur superbi illi, nullum tument: da mihi prius istum piscatorem; veni tu, pauper: nihil habes, nihil nosti, sequere me: tam largo fontis vas inane amovendum est: dimisit retia piscator, accepit gratiam, et factus est divinus orator: legitur modo verba piscatorum, et subducitur colla oratorum. » Vanum ergo videtur, quod de nobilitate et purpura S. Bartholomei apostoli fabulatur nonnulli.

Et Deus non vocat nisi illos quos vult.

Infirma et abjectio mundi, per auxerit, vocat Paulus ipsos mundales vocatos ad Christum, vel potius ipsos vocantes, scilicet Apostolos; hos enim, quia rudes,

pauperes, ignobiles, ideoque coram mundo stultos, mundique ludibria, opponit sapientibus, fortibus et potentibus mundi; eosdem vocat *EA* quae non sunt (id est abjecta, quae pro nihilo habentur, *q. d.* Deus elegit Apostolos abjectos, qui pro nihilo habebantur), *UT EA* quae sunt (id est, ea quae habentur in pretio, puta sapientes et potentes mundi) *DESTRUERET*, — et quasi annihilaret.

Ubi nota: Tria quae mundus solet admirari, scilicet sapientia, potentia et nobilitas, a Deo fuerunt neglecta in vocatione hominum ad fidem, justitiam et salutem; atque e contrario, tria his contraria fuerunt ab eo electa, scilicet insipientia, impotentia et ignobilitas. Primi enim vocantes Apostoli, aequae ac primi vocati, tam Judaei, quam Gentiles, fuerunt secundum mundum insipientes, impotentes, ignobiles. Idque ut ostenderet Deus divinum hoc esse opus, Delique gratiae, non autem humane excellentiae, ascribendam esse hanc vocationem. Ita secundo post Apostolos saeculo elegit Agnetem, virginem annorum, quae sua admirabili fortitudine stupefecerat et confunderet Praesides omnesque Gentiles. Unde merito in ejus Collecta orat Ecclesia: « Omnipotens sempiterna Deus, qui infirma mundi eligis ut fortia quaeque confundas: concede propitius, ut qui B. Agnetis, virginis et martyris tuae, solemnia colimus, ejus apud te patrocinia sentiamus. » Tales fuerunt et S. Agatha, Lucia, Dorothea, Barbara et sexcentae aliae, quas ad hoc excitasse videtur Deus, ut in earum debilitate gratiae suae vim ostenderet, quodque virtus divina in infirmitate humana perficeret. Quocirca in earum Collecta orat Ecclesia: « Deus qui inter caetera potentiae tuae miracula, etiam in sexu fragili victimarum martyrii contulisti: concede propitius, ut qui beate N. virginis et martyris natalitia colimus, per ejus ad te exempla gradiamur. »

29. **UT NON GLORIETUR OMNIS CARO.** — « Non omnis, » id est nullus; est hebraismus. Rursum *caro*, id est homo; est synecdoche, *q. d.* Ideo Deus elegit et vocavit ad Christum non sapientes, nobiles, potentes; sed rudes, ignobiles et impotentes, ut nullus homo gloriaretur se vocatum ad christianismum ab sua sapientiam, opes, nobilitatem, fortitudinem, moria; sed sciat se vocatum ex mera Dei gratia. Ita Anselmus.

30. **EX IPso AUTEM vos ESTIS IN CHRISTO JESU.** — « Ex ipso, » id est ipsius, scilicet Dei, dono, per ipsius gratiam, et vos vocati estis ad fidem Christoque creditis. Ita Anselmus. *Esse enim in Christo*, est Christo esse incorporatum in baptismo, sive esse in Christi Ecclesia et Christianismo, juxta *Can. 37*.

Qui (Christus) factus est nobis sapientia a Deo, et JUSTITIA, ET SANCTIFICATIO, ET REDEMPTIO. — « Justitia, » imputativa, inquit Negrantes; quia scilicet non per veram et inherentem, sed tantum per externam Christi justitiam nobis imputatam

Infirma et abjectio mundi.

coram Deo, videmur esse iusti. Sed contra insto: ergo sic et Christi redemptio activa (hanc enim addit Apostolus) nobis imputabitur, ac consequenter erimus nos redemptores nostri, quod est absurdum. *Secundo*, sapientia nobis inhæret et fides; ergo et iustitia: eodem enim modo ait Apostolus Christum factum esse nobis iustitiam et sapientiam.

Dico ergo ex *Can. 21*, cum Chrysostomo, Theophylacto, Anselmo, Ambrosio, S. Thoma, sensus huius loci hic est: Christus factus est nobis auctor et causa veræ et Christianæ sapientiæ, redemptionis, sanctitatis et iustitiæ: *Primo*, satisfactorie et meritorie, idque maxime hoc spectat Apostolus; quia Christus pro debito humano, iustissimo sanguinis sui pretio satisfecit, et meruit nobis iustitiam, sapientiam et sanctitatem, adeoque factus est nobis iustitia, quia iustitia, id est satisfactio, Christi nostra est, perinde ac si nos Deo satisfecissemus. Unde, ut Theologi docent, in iustificatione per Sacramenta quasi prius natura, Christi satisfactio nobis applicatur; ut deinde posterius natura, propter eam remittantur peccata, et gratia infundatur. Damatur ergo hic error Petri Abailardi, quem iam sequuntur Sociniani, qui docent Christum fuisse doctorem orbis, non redemptorem, nimirum eum missum esse a Patre, ut daret hominibus exemplum perfectæ virtutis, non autem ut a peccatis eos liberaret et redimeret. Quos insectans S. Bernardus, epist. 190 ad *Innocentium Pontificem*: « Finis legis, inquit, Christus, ad salutem omni credenti, *Roman.* x. Denique, qui factus est nobis, inquit, iustitia a Deo Patre. Quæ ergo mihi iustitia facta est, mea non est? Si mea traducta culpa, cur non et mea indulta iustitia? Et sane mihi talior donata quam innata. Nam ista quidem gloriam habet, sed non apud Deum. Illa autem cum sit salutis efficax, materiam non habet gloriandi, nisi in Domino. Nam et si justus fuero, non lavabo caput, inquit *Job*, cap. x, ne videlicet responsum accipiat: Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti? Itæ est iustitia hominis in sanguine Redemptoris, quam homo perditionis (Abailardus) exsufflans atque subsannans, in tantum evacuare conatur, ut totum quod Dominus gloriæ semetipsum exinanivit, etc., quod passus indigna, etc., ad id solum putet et disputet redigendum, ut traderet hominibus formam vite vivendo et docendo, patiendæ autem et moriendæ charitatis metam præfigeret, » etc. Ratio Abailardi erat fallax et frivola: Diabolus, inquit, nullum jus habebat in hominem: ergo homo non egubat liberatore. Arcecedens enim verum est de jure legitimo, non de jure usurpato, quo homo peccans sponte subderat se diabolo, peccato et inferno.

Secundo, exemplariter, quia Christi iustitia perfectissimum est exemplar, ad quod omnis nostra

iustitia conformari debet, q. d. Paulus: « Christus factus est nobis iustitia, » id est exemplar et speculum iustitiæ.

Tertio, efficienter, quia iustitiam hanc efficiat Christus et producat per sua Sacramenta, et quia docet veram sapientiam ac scientiam Sanctorum, quomodo scilicet bene et Christiane vivere, et qua via ad cælum et ad beatitudinem tendere debeamus.

Quarto, finaliter, quia ipse Christus et gloria Christi, finis est nostre iustitiæ et sanctitatis. Symbolice S. Bernardus, serm. 22 in *Canticis*, hæc quatuor, « sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio, » adaptat primo, quatuor Christi operibus: « Christus, inquit, factus est nobis sapientia in prædicatione, iustitia in absolute peccatorum, sanctificatio in conversatione quam habuit cum peccatoribus, redemptio in passione quam sustinuit pro peccatoribus. » Et inferius: « Christus factus est nobis a Deo sapientia, docens prudentiam; et iustitia, delicta donans; et sanctificatio in exemplum temperantiæ, continentie vivens; et redemptio in exemplum patientiæ, fortiter moriens. Ubinaam, queso, vera prudentia, nisi in Christi doctrina? Unde vera iustitia, nisi de Christi misericordia? Ubi vera temperantia, nisi in Christi vita? Ubi vera fortitudo, nisi in Christi passione? » *Secundo*, consequenter S. Bernardus hæc quatuor adaptat quatuor virtutibus cardinalibus, prudentiæ, iustitiæ, temperantiæ et fortitudinis, quas Christus nobis communicat, dum subdit dicens: « Soli ergo qui ejus doctrina imbuti sunt, prudentes dicendi sunt; soli iusti, qui de ejus misericordia veniam peccatorum consecuti sunt; soli temperantes, qui ejus vitam imitari student; soli fortes, qui ejus patientiæ documenta fortiter in adversis tenent. Incassum promde quis laborat in acquisitione virtutum, si aliunde eas sperandas putat, quam a Domino virtutum; cuius doctrina, seminarium prudentiæ; cuius misericordia, opus iustitiæ; cuius vita, speculum temperantiæ; cuius mors insigne est fortitudinis. »

31. UT QUI GLORIATUR, IN DOMINO GLORIETUR. — Citat non verba, sed sensum *Jerem.* ix, 23. Ita Ambrosius, Theophylactus, Anselmus, D. Thomas. Jeremias sic habet: « Non gloriatur sapiens in sapientia sua, et non gloriatur fortis in fortitudine sua, et non gloriatur dives in divitiis suis; sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire et nosse me: » hoc autem est « in Domino gloriari. »

Nota: Loquitur Jeremias de liberatione a manibus Nabuchodonosoris et clade Chaldeorum, Judææ imminenti, q. d. Judæi gloriantur in consiliis suorum sapientium, in robore militum, in opibus Hierosolymæ, quasi his tuti futuri sint contra Chaldeos; sed errant: vera enim gloriatio est scire et nosse Deum, id est Dei providentiam; quodque ipse subdit, est, qui facit misericordiam, et quos vult, misericorditer liberat, non autem

homo sapiens, dives, aut fortis; quodque ipse solus iustam penam inferet, cui vult, a qua nemo sapiens, fortis aut dives liberare potest; sicut vobis, o Judæi, inferet, facietque ut mors, id est Chaldeus hostis, mortem inferens, ascendat per fenestras, ut per eas in domos penetrans, parvulus omnesque trucidet.

Id recte Apostolus hic vocantibus et vocatis ad christianissimum adaptat, ut nemo gratiam christianismi sibi, suis viribus, aut nature donis tribuat, sed gratiæ Christi, et consequenter tacite inferet, q. d. Non ergo, o Corinthii, in vobis, non in Paulo, vel Apollo, præceptoribus vestris, sed in Domino gloriamini: hoc enim initio probare proposuit Paulus, eoque omnia referenda sunt. « Ille, ait Anselmus, in solo Domino gloriatur, qui cognoscit non suum, sed illius esse, non solum ut sit, sed etiam ut non nisi ab illo bene sit sibi, a quo habet ut sit. » Rursum, qui habens aliquid, unde placeat Deo, non id suæ sapientiæ, potentie, operibus, ingenio, meritis; sed soli gratiæ Dei acceptum fert. *Tertio*, qui in omnibus quæ facit, non suam, sed Domini gloriam querit.

Scriptis in hæc Apostoli verba insignem sermonem S. Bernardus, *De Triplici Gloria*. Idem, serm. 25

in *Canticis*: « Propterea, inquit, et omnis gloria Sanctorum intus, non foris est, hoc est, non in flore feni, aut in ore vulgi, sed in Domino. quod conscientia solus sit arbiter Deus, cui soli placere desiderant, et cui placere sola vera et summa gloria est. » Et serm. 13 in *Canticis*: « Fratres, nemo vestrum velit laudari in vita ista; quia quidquid hic favoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipsi furaris. Tu enim, putride pulvis, unde gloria tibi, unde? » Et in *Sententiis*: « Noverat Apostolus gloriam propriam Creatoris esse, non creaturæ; sed consideravit rationalem creaturam adeo affectare gloriam, ut aut vix, aut nunquam ab hoc compesci desiderio possit, quippe quæ ad imaginem facta est Creatoris. Propterea saluberrimum adinvenit consilium, dicens: Quandoquidem nobis persuaderi non potest non gloriari, saltem qui gloriatur, in Domino gloriatur. » Deum ergo jugiter cum Psalms: « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. » Et cum viginti quatuor senioribus mittentibus coronas suas ante thronum: « Sedenit in throno, et Agno benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. Amen. » *Apoc.* cap. iv, vers. 11, et cap. v, vers. 13 et 14.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit extollere Christi sapientiam spirituales super omnem naturalem et animalem.

Unde dicit, primo, se non aliud scire et prædicare quam Christum crucifixum; idque non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis.

Nihilominus secundo, vers. 5, asserit se sapientiam loqui inter perfectos; sapientiam, inquam, mundo absconditam, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, sed solus Dei Spiritus revelavit.

Hinc tertio, vers. 14, docet animalem non percipere ea quæ Dei sunt; spiritalem autem omnia percipere et judicare.

1. Et ego, cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi. 2. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. 3. Et ego in infirmitate, et timore, et tremore multo fui apud vos; 4. et sermo meus, et prædicatione mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis: 5. ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. 6. Sapientiam autem loquimur inter perfectos; sapientiam vero non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruntur: 7. sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, 8. quam nemo principum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent. 9. Sed, sicut scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus his qui diligunt illum: 10. nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. 11. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita et quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.